

UNIVERSITATEA „OVIDIUS” CONSTANȚA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL DE DOCTORAT: FILOLOGIE

TEZĂ DE DOCTORAT

PRAGMATICA EXEMPLELOR
ÎN COMUNICAREA DIDACTICĂ SCRISĂ

Coordonator științific:

Prof. univ. dr. PETRE GHEORGHE BÂRLEA

Student-doctorand:

Andreea Alexandra CARAMAN (COJOCEA)

CONSTANȚA

2016

CUPRINS

CUPRINS/5

SIGLE ȘI ABREVIERI/8

INTRODUCERE/13

1. Argument/13

2. Stadiul cercetărilor/14

3. Materialul de lucru/20

4. Metodele de lucru/21

5. Precizări terminologice/22

CAPITOLUL I : PARTICULARITĂȚI ALE COMUNICĂRII DIDACTICE/23

1.1. Conceptul de „comunicare” – perspectiva retorico-didactică/23

1.2. Forme ale comunicării didactice/28

1.3. Funcțiile comunicării didactice/32

1.4. Componentele comunicării didactice și dinamica interacțiunii lor/34

1.5. Condițiile reușitei în comunicarea didactică/39

1.5.1. Căutarea căii de mijloc/39

1.5.2. Bariere comunicaționale în procesul de învățământ/39

1.5.3. Forme ale competenței în comunicarea didactică/44

1.6. Între strategiile didactice și actele de vorbire/47

1.6.1. Discursul didactic și procedurile argumentării logice/48

1.6.1.1. Argumentarea didactică inductivă/48

1.6.1.2. Argumentarea didactică deductivă/49

1.6.1.3. Argumentarea didactică analogică/50

1.6.1.4. Argumentarea didactică dialectică/50

1.6.2. Metode didactice sau acte de vorbire?/51

1.6.2.1. Expunerea/54

1.6.2.2. Conversația/57

1.6.2.3. Dezbateră/57

1.6.2.4. Problematizarea/58

1.6.2.5. Procesul literar/59

1.6.2.6. Demonstrația/59

1.6.2.7. Învățarea prin descoperire/61

1.6.2.8. Studiul de caz/63

1.6.2.9. Exercițiul/64

1.6.2.10. Exemplul/65

1.7. Aspecte practice ale analizei unui discurs didactic/66

1.7.1. Preliminarii/66

1.7.2. Selectarea textelor/68

1.7.3. Decodificarea textelor/68

1.8. Concluzii/69

CAPITOLUL AL II-LEA: EXEMPLUL ARGUMENTATIV ȘI EXEMPLUL NARATIV/72

2.1. Excurs etimologic/72

2.1.1. Grecesul *parádeigma* – paradigma exemplului argumentativ/72

2.1.2. Latinescul *exemplum* – sursa formală a „exemplului” modern/73

2.2. Baza logică a exemplului/76

2.2.1. Inducția – esența procesului de exemplificare/76

2.2.2. Deducția și exemplul implicit/79

2.2.3. Analogia, ca similitudine exemplară/ 81

2.3. Dezvoltarea narativă a exemplului/84

2.3.1. Parabola/84

2.3.2. Fabula/87

2.3.3. Maxima sau strălucirea exemplară a ideii/ 89

2.4. Criteriul raportării la regulă/97

2.4.1. Exemplul propriu-zis/97

2.4.2. Modelul și antimodelul/98

2.4.3. Ilustrația/99

2.5. Concluzii/102

CAPITOLUL AL III-LEA: EXEMPLIFICAREA ȘI ROLUL EI ÎN ORGANIZAREA DISCURSULUI/103

3.1. Exemplificarea ca act de semnificare discursivă/103

3.2. Exemplificarea ca normă de reglare a modurilor de enunțare/107

3.3. Exemplul din perspectivă epistemologică/ 108

3.4. Definiții, funcții și domenii de utilizare ale exemplului/113

3.4.1. Definiții și trăsături definitorii/113

3.4.2. Funcțiile exemplului/117

3.4.3. Condițiile funcționării exemplului/118

3.4.4. Domenii de utilizare/118

CAPITOLUL AL IV-LEA: TIPOLOGIA EXEMPLELOR ÎN MANUALELE ȘCOLARE PENTRU CICLUL PRIMAR/121

4.1. Exemple denotative/121

4.1.1. Contextul exemplificator/121

4.1.2. Conectorii paradigmatici ai exemplelor asertive/122

4.1.3. Conectori ai exemplului comparativ explicit/131

4.2. Comparația-exemplu, specie a ilustrării conotative/ 134

4.3. Exemplele integrate – paranteza și construcțiile paratactice/135

4.4. Rolul cuantificării în structura exemplului integrat/137

4.5. Modelul/140

4.6. Ilustrarea/145

4.7. Imaginea/146

4.8. Cazul – exemplificarea prin unicat/149

4.9. Maxima și proverbul/151

4.10. Cimiliturile/154

4.11. Fabula/155

4.12. Alegoria/157

4.13. Parabola/158

4.14. Povestirea pilduitoare/160

4.15. Concluzii cu privire la tipologia exemplului în manualele școlare/163

CONCLUZII FINALE/164

BIBLIOGRAFIE/171

1. Surse/171

2. Referințe/172

ANEXE - CORPUS DE EXEMPLE FOLOSITE ÎN DISCURSUL DIDACTIC SCRIS/193

REZUMAT

1. **Premise.** Lucrarea pe care o propunem pornește de la premisa că exemplul este „argumentul final” în orice demonstrație științifică și, cu atât mai mult, în structura demonstrației didactice.

Așa cum în comunicarea curentă nu este de acceptat doar o argumentare speculativă, oricât de logică și de coerentă ar fi aceasta, nici în comunicarea didactică nu ne putem limita la explicații pur teoretice. Din experiența noastră la catedră știm că o cunoaștere intuitivă trebuie să completeze cunoașterea bazată pe explicație și pe demonstrație științifico-didactică. Or, printre elementele concrete pe care se bazează cunoașterea intuitivă, un rol important îl are *exemplul*.

2. **Corpusul de texte** pentru analiza punctuală a tipologiei exemplelor din discursul didactic scris a fost extras din peste douăzeci și cinci de manuale școlare, ghiduri didactice, culegeri, antologii și metodici, din care am selectat câteva sute de exemple de toate tipurile, de la *model* și *eșantion*, formele cele mai frecvente de exemplificare din manualele pentru clasele mici, până la *alegorii* și *parabole*, formele cele mai abstractizate și mai rar întâlnite în discursul scris adresat respectivului ciclu de învățământ formal, instituționalizat. Circa optzeci de exemple de diferite tipuri au fost utilizate numai în capitolul al IV-lea al prezentei lucrări.

Pentru partea teoretică, am utilizat exemplele extrase din tratatele de retorică, vechi și moderne, din studiile de pragmatică a discursului științific și, mai ales, din cele consacrate discursului didactic. De fapt, când este vorba despre abordări teoretice, constatăm că circulă cam aceleași exemple, de-a lungul anilor, așa încât au devenit bunuri comune.

3. **Ca metode de lucru**, demersul nostru se întemeiază, în cea mai mare parte, pe principiile, metodele și instrumentele de lucru ale *analizei discursului*. În măsura în care exemplul este un act de vorbire cu orientare argumentativă clar demarcată, procedura de stabilire a valorilor locutorii, ilocutorii și perlocutorii ale structurilor care conțin secvența exemplificatoare, în general, și enunțul exemplificator, în special, analiza constă în demontarea mecanismelor trecerii de la enunțul evocator la actul practic al eșantioanelor oferite receptorului, iar de aici, la scopul inducerii unei reguli generale. Analiza textului ne-a furnizat schema structurilor care generează exemplificarea, respectiv contextul exemplificator, adică definirea legii care sintetizează trăsăturile obiectului analizat, precum și exemplul care susține, din perspectiva particulară, generalizarea acestor trăsături și eventualele completări, care pot fi ale obiectului de definit sau ale exemplului susținător.

Analiza pragmatico-stilistică s-a impus de la sine, întrucât multe dintre speciile exemplului capătă forme figurate din categoriile ambiguității, metasememelor, metalepselor etc. „Comparația” reprezintă axa oricărui proces de exemplificare, întrucât analogia dintre obiectul de exemplificat și obiectul exemplificator se face în virtutea existenței unui element comun, care poate fi ilustrat prin similitudine sau prin contrast. Rezultă un exemplu sau un contraexemplu, care pot lua forme conotative - „metafora”, „alegoria”, „parabola” ș.a.m.d.

4. **Structura lucrării** este determinată de specificul temei și de metodele pe care le-am aplicat în analiza exemplului.

Capitolul *Particularități ale comunicării didactice* dovedește că abordarea noastră se realizează dintr-o dublă perspectivă – didactică și pragmatico-lingvistică. Suntem obligați să

procedăm astfel, întrucât intenția noastră a fost de la început să evaluăm importanța unui anumit tip de act de vorbire, și anume, *exemplul din structura învățării euristice* în manualele școlare. Dar ceea ce am constatat în această parte a studiului, care vizează *infrastructura* demersului nostru analitic, ca să spunem așa, adică o primă bază teoretică a analizei propriu-zise, a depășit așteptările noastre. Mai precis, am remarcat faptul că ceea ce în istoria științelor limbii poartă numele de "acte de vorbire", în psihopedagogie devine „metodă” sau „strategie”. În această situație se află *expunerea, conversația, explicația, dezbateră, problematizarea, procesul literar, demonstrația, exercițiul, studiul de caz, exemplul*, pe care noi le considerăm subtipuri ale unor acte de vorbire, guvernate de anumite reguli, legi etc.

Capitolul al II-lea, *Exemplul argumentativ și exemplul narativ*, este consacrat definirii conceptului de „exemplu” din perspectivă etimologică (cu referire la termenul grecesc, *parádeigma*, și la cel latinesc, *exemplum*), din perspectivă logică (inducție, deducție și analogie), precum și din perspectivă semiotică, prin raportare la regula pe care o slujește orice exemplu.

Capitolul al III-lea, *Exemplificarea și rolul ei în organizarea discursului*, vizează manifestarea exemplului ca act de semnificare discursivă și ca normă de reglare a modurilor de enunțare. Practic, avem în vedere definițiile, funcțiile și domeniile de utilizare ale exemplului, din perspectivă epistemologică.

În sfârșit, capitolul al IV-lea este consacrat *tipologiei exemplurilor în manualele școlare pentru ciclul primar*. Pe baza unui bogat corpus de texte, luăm în considerare, în primul rând, *exemplele denotative*, studiate în contextul argumentativ care le generează și în funcție de elementele formale, de tipul conectorilor paradigmatici ai exemplurilor asertive sau al conectorilor exemplului comparativ explicit. Acordăm o mare atenție exemplurilor integrate – paranteza și construcțiile paratactice -, pentru a studia apoi în detaliu utilizarea formelor plastice, figurate, de exemplificare științifico-didactică: *modelul, ilustrarea, imaginea, cazul – exemplificarea prin unicat, maxima și proverbul, cimiturile, fabula, alegoria, parabola, povestirea pilduitoare*.

5. **Concluziile** cu privire la tipologia exemplului în manualele școlare au fost formulate și la finalul capitolului respectiv, dar și într-un capitol special al lucrării.

Astfel, am putut verifica, pe baza unui material inedit de studiu, definiția conform căreia exemplul este un act verbal de tip argumentativ care susține o aserțiune cu caracter general printr-o aserțiune cu caracter particular.

Exemplul este expresia lingvistică a unei scheme logice preexistente în gândirea umană. Este vorba despre inducție, raționamentul prin care, pe baza evidențierii unor elemente de detaliu, se ajunge la formularea unui adevăr cu caracter general. Spre deosebire de raționamentul deductiv, care operează prin silogism, respectiv prin asocierea a trei termeni (două premise și o concluzie), raționamentul inductiv operează prin entimemă, căreia îi sunt suficienți doi termeni (premise și concluzia). Ca și analogia, inducția poate valorifica o serie întreagă de exemple pentru a susține o concluzie, iar acestea pot fi selectate din realitatea cotidiană de ieri și de azi sau din situațiile fictive create de imaginația umană.

Ca structură lingvistică, exemplul este, de obicei, o propoziție logică, un enunț. El se poate reduce, însă, la forma unui cuvânt sau chiar la o silabă, un sunet (A!), ipostază capabilă să redea, cu sau fără morfeme suprasegmentale, un mesaj minimal convingător. Pe de altă parte, respectivul mesaj se poate amplifica și diversifica la dimensiunile unor parabole, ale

unor fabule, povestiri pilduitoare sau chiar la dimensiunile unor opere scrise de mari dimensiuni.

Formal, exemplul nu are o structură proprie obligatorie, dar este exprimat, de obicei, printr-un enunț afirmativ, care urmează unei aserțiuni cu caracter general. Uneori, una dintre cele două părți ale acestei secvențe de tip entimemic se poate repeta, fie prin exemple suplimentare, fie prin completări ale afirmației contextuale cu caracter general. Astfel, din punct de vedere morfosintactic, exemplul clasic (paradigmatic, propriu-zis) are câteva trăsături tipice:

a. Utilizează conectori relativ standardizați (conjunții, prepoziții, adverbe, locuțiuni, sintagme, verbe, interjecții etc.): *exemplu, de (ca, spre, pentru) exemplu, de pildă; așa, cum, așa cum, ca și cum; ca, precum, după cum, cum ar fi, ca (și) când; există, sunt, apar, se constată, se cunosc; iată, uite, vezi, privește, ia seama, învață (de la).*

b. Conectorii pot lipsi în construcții paratactice, în interiorul unor paranteze, marcate sau nu suprasegmental și grafic; atunci când enunțul exemplificator este afirmativ, în cele mai multe cazuri, dar și când este structurat interogativ, exclamativ etc., încărcătura sa pragmatică poate fi la gradul zero sau la diverse grade de conotație suplimentară, expresivă.

Din perspectiva pragmatico-lingvistică, exemplul este *un act verbal locuționar*, în măsura în care transmite o informație, indiferent de gradul ei de particularitate, *un act ilocuționar*, întrucât urmărește un scop precis - susținerea adevărului din enunțul anterior (aserțiunea contextuală) și *un act perlocuționar*, întrucât are în vedere efectul de convingere prin cunoștere asupra receptorilor – prezenți sau potențiali.

Discursul didactic scris uzează de forța argumentativă a exemplului nu numai pentru a susține o regulă, o demonstrație cu privire la un adevăr general, precum în discursul științific și retoric, ci și pentru a-l educa pe beneficiar, adică pentru a forma convingeri, deprinderi, atitudini și comportamente în rândul tinerilor.

Se constată folosirea pe scară largă a *modelului*, mai ales la clasele mici, unde locul explicațiilor verbale este luat de ilustrarea concretă, întrucât aici se aplică principiul intuitiv și cel imitativ. Elevii sunt invitați să rezolve un exercițiu sau să alcătuiască un anumit tip de text după un model clar expus. Din păcate, mulți autori de manuale denumesc respectivele modele cu termenul de „exemplu”. Rămân suficiente cazuri în care enunțul sună corect: „Alcătuiește o schemă după *modelul* de mai jos...”

Analiza noastră a urmărit, prin exemple concrete, în ce măsură manualele actuale corespund provocărilor unei educații moderne, provocări ce se manifestă în toate etapele sistemului educațional, de la învățământul preșcolar până la învățarea pe durată întregii existențe.

BIBLIOGRAFIE

1. Surse

ARGHIRESCU, Aurelia; ANCUȚĂ Florica, 2003². *Comunicarea în limba română. Clasa pregătitoare (ACO)*, Pitești: Carminis.

BUCINSCHI, Mihaela; DUMITRU, Gabriela, 1998, *Limba și literatura română. Clasa a III-a (BR3)*, București: ES PRINT.

DUMITRESCU, Iliana; BARBU, Daniela, 2014, *Comunicare în limba română. Clasa I. Partea I (DC1)*, București: CD Press.

FURTUNĂ, Constantin ; MÂNDRUȚ, Octavian, 2001, *Geografia României. Manual pentru clasa a IV-a (FG4)*, București: ALL.

MANEA, Mihai; FIERĂSCU, Aurelia; LAPOVIȚĂ, Ana, 2006, *Istorie. Manual pentru clasa a IV-a* (M14), București: CD Press.

MIHAILESCU, Cleopatra; PIȚILĂ, Tudora, 2004, *Abecedar. Manual pentru clasa I* (MA1), București: Aramis.

MIHĂESCU, Mirela; PLATCU, Minodora; DULMAN, Anița, 2013, *Limba și literatura română. Manual pentru clasa a III-a* (MR3), București: Radical.

PACEARCĂ, Ștefan; MOGOȘ, Mariana, 2006, *Matematică. Manual pentru clasa a IV-a* (PM4), București: Aramis.

PENEȘ, Marcela; MIȚU, Antonia, 2006, *Educație muzicală. Manual pentru clasa a IV-a* (PMM4), București: Ana.

PIȚILĂ, Tudora; MIHAILESCU, Cleopatra, 2004, *Limba și literatura română. Manual pentru clasa a II-a* (PMR2), București: Aramis.

PIȚILĂ, Tudora; MIHAILESCU, Cleopatra, 2005 (PMR3), *Limba și literatura română. Manual pentru clasa a III-a*, București: Aramis.

PIȚILĂ, Tudora; MIHAILESCU, Cleopatra, 2006, *Limba și literatura română. Manual pentru clasa a IV-a* (PMR4), București: Aramis.

PIȚILĂ, Tudora; MIHAILESCU, Cleopatra; GHIMBUȘ, Ioana, 2006, *Științe ale naturii. Manual pentru clasa a IV-a* (PN4), București: Aramis.

PENEȘ, Marcela; MOLAN, Vasile, 1998, *Limba Română. Citire, comunicare, lectură. Clasa a II-a* (PR2), București: Aramis.

PENEȘ, Marcela, 2006, *Limba și literatura română. Manual pentru clasa a II-a* (PR2A), București: Ana.

PENEȘ, Marcela, 2005, *Limba și literatura română. Manual pentru clasa a III-a* (PR3), București: Ana.

PENEȘ, Marcela, 2006, *Limba și literatura română. Manual pentru clasa a IV-a* (PR4), București: Ana.

RADU, Dumitra, 2006, *Educație civică. Manual pentru clasa a IV-a* (RC4), București: Aramis.

2. Referințe

***1996, *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX). Coordonatori: Ion Coteanu, Luiza Seche, Mircea Seche, Ediția a II-a, București: Editura Univers Enciclopedic.

***2002, *Manual de debateri academice. Comunicare, retorică, oratorie*, Iași: Editura Polirom.

***2005, *Gramatica limbii române* (GALR), vol. I-II. Coordonator: Valeria Guțu-Romalo, București: Editura Academiei Române.

***2010, *Gramatica de bază a limbii române* (GBLR). Coordonator: Gabriela Pană Dindelegan, București: Editura Enciclopedic Gold.

ABRIC, Jean, 2002, *Psihologia comunicării*, Iași: Editura Polirom.

ALBULESCU, Ion, *Procedee discursive didactice*, Editura Universității „Babeș-Bolyai”, Cluj, 2009.

AMOSSY, Ruth, 2000, *L'argumentation dans le discours. Discours politique, littérature d'idées, fiction*, Paris: Nathan Université.

AMOSSY, Ruth; Rosen, Elisheva, 1982, *Les Discours du cliché*, Paris: SEDES.

ANSCOMBRE, Jean-Claude; DUCROT, Oswald, 1983, *L'argumentation dans la langue*, Bruxelles: Pierre Mardaga.

ARBORIO, Anne-Marie; FOURNIER, Pierre, 2005², *L'enquête et ses méthodes. L'observation directe*. Paris: Armand Colin.

ARENDS, R., 1994, *Learning to teach*, New York: McGraw – Hill.

ARISTOTEL, ed. 2004, *Retorica*. Ediție bilingvă. Traducere, studiu introductiv și index de Maria-Cristina Andrieș. Note și comentarii de Ștefan Sebastian Maftei, București: Editura IRI.

ARMENGAUD, Françoise, 2007, *La Pragmatique*, Paris: PUF.

ATTALAH, Paul, 1991, *Theories de la communication – sens, sujets, savoirs*, Presses de l'Université du Québec: TeleUniversité.

AUSTIN, J. L., 2005, *Cum să faci lucruri cu vorbe*. Traducere din limba engleză de Sorana CORNENU. Prefață de Vlad ALEXANDRESCU, Pitești: Editura Paralela 45. (Ed. I orig.: *How to Do Things with Words*, 1975, Oxford University Press, după edițiile din 1962 și 1975 de la President and Fellows of Harvard College.)

BACHELARD, Gaston, 1978², *La formation de l'esprit scientifique*, Paris: Vrin.

- BADIR, Sémir, 2011, „Saisir l'exemple: une approche sémiotique”, in: V. Ferry; B. Sans, A. Toma, *Études sur l'exemple*. DICE, 8/1, 2011, București: Editura MNLR, pp. 27-48.
- BARILLI, Renato, 1969, *Poetica e retorica*, Milano: Bonpiani; cf. și 1975, *Poetică și retorică*. Traducere de Niculina Benguş. Prefață și note de Vasile Florescu, București: Editura Univers.
- BARTHES, Roland, 1985, *L'aventure sémiotique*, Paris: Editions du Seuil.
- BAUTIER, Roger, 1994, *De la rhétorique à la communication*, Grenoble: PUG.
- BAYLON, Christian; MIGNOT, Xavier, 2000, *Comunicarea*, Iași: Editura Universității “Al. I. Cuza”.
- BĂJAN STANCU, Aurelia, *Bariere lingvistice în comunicarea didactică*, București: Editura Universitară, 2015.
- BÂRLEA, Gheorghe Petre, 2015, „Componenta lingvistică a barierelor comunicaționale”, în: Aurelia Băjan Stancu, *Bariere lingvistice în comunicarea didactică*, București: Editura Universitară, pp. 9-13.
- BÂRLEA, P. Gh. (edit.), 2011, *Diversité et Identité Culturelle en Europe*, Nr. 8-1.
- BÂRLEA, P. Gh., 1999, *Contraria Latina - Contraria Romanica...*, București: Editura ALL.
- BÂRLEA, P. Gh., 2004, *Peithous demiourgos. Știința și arta convingerii în Antichitatea greco-latină*, Târgoviște: Editura „Bibliotheca”.
- BÂRLEA, Petre Gheorghe (editor); Victor Ferry; A. Toma, Emmanuelle Danblon (coord.), 2012, *Diversitate și identitate culturală în Europa*, X, 1, Număr tematic: „Despre exemple”, București: Editura MNLR.
- BÂRLEA, Petre Gheorghe, 2009/2013, *Limba română contemporană. Fonetică și fonologie – Ortografie, ortoepie și punctuație – Vocabular*, București: „Grai și Suflet – Cultura Națională”.
- BÂRLEA, Petre Gheorghe; CERKEZ, Matei, 2006, *Limba română. Fonetică și vocabular*, București: Ministerul Educației și Cercetării.
- BÂRLEA, Petre Gheorghe; TOMA, Felicia-Raluca (coord.), 2014, *Cultură și comunicare*, București: Editura MNLR.
- BÂRLEA, Roxana-Magdalena, 2012, *Tehnici de cercetare în științele comunicării*, Cluj-Napoca: Editura Casa Cărții de Știință.
- BÂRLIBA, Maria Cornelia, 1987, *Paradigmele comunicării*, București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- BÂRZEA, C., 1998, *Artă și știința educației*, București: Editura Didactică și Pedagogică.
- BELLENGER, Lionel, 1985, *La persuasion*, Paris: P.U.F.
- BENVENISTE, E., 1966, *Problèmes de linguistique générale*, volume 1. Coll. TEL. Paris: Gallimard.
- BIDU-VRĂNCEANU, Angela; CĂLĂRAȘU, Cristina; IONESCU-RUXĂNDIOIU, Liliana; MANCAȘ, Mihaela; PANĂ DINDELEGAN, Gabriela, 2005², *Dicționar de științe ale limbii (DȘL)*, București: Editura Nemira.
- BIRKENBIHL, Vera, F., 1998, *Antrenamentul comunicării sau arta de a ne înțelege*, București: Editura Gemma Pres.
- BOBOC, Al., 1997, *Limba și ontologie*, București, Editura Didactică și Pedagogică.
- BOUGNOUX, Daniel, 2000, *Introducere în științele comunicării*. Traducere de Violeta Vinițescu, Iași: Editura Polirom.
- BRETON, Philippe, 1996, *L'argumentation dans la communication*, Paris: La Découverte.
- BRULE, A, 2000, *Cum comunicăm și cum convingem*, Iași: Editura Polirom.
- BRUN, Jean, 2006, *Socrate. Monografie*². Traducere de Walter Radu Fotescu, București: Editura Humanitas.
- BURLEA, Georgeta, 2007, *Tulburările limbajului scris – citit. Structuri, conținuturi, tehnici*, Iași: Editura Polirom.
- CARNEGIE, Dale, 2000, *Cum să vorbim în public*, București: Editura Curtea Veche Publishing.
- CARROLL, John, Bissell, 1979, *Limba și gândire*. Traducere și note de Octavian Oprică, București: Editura Didactică și Pedagogică.
- CERGHIT, Ioan, 1997, *Metodele de învățământ*, București: EDP.
- CHARAUDEAU, Patrick; MAINGUENEAU, Daniel (coord.), 2002, *Dictionnaire d'analyse du discours*, Paris: Seuil.
- CHARLES, R; Williame, C., 1994, *La communication orale*, Paris: Nathan.

- CHAUVEAU Geneviève, 1978, „Problèmes théoriques et méthodologiques en analyse du discours”, în: *Langages*, nr. 52, p. 7-61.
- CHELCEA, Septimiu, 2004, *Comunicarea nonverbală în spațiul public: studii, cercetări, aplicații*, București: Editura Tritonic.
- CHIRU, Irena, 2003, *Comunicarea interpersonală*, București: Editura Tritonic.
- COLLET, Peter, 2005, *Cartea gesturilor. Cum putem citi gândurile oamenilor din acțiunile lor*. Traducere din limba engleză de Alexandra Borș, București: Editura Trei.
- COMĂNESCU, Ioan, 2003, *Prelegeri de didactică școlară*, Oradea: Editura Imprimeriei de Vest.
- COMENIUS, J. A., 1975, *Arta didactică*. Traducere din limba latină, introducere și note de David Popescu, București: Editura Didactică și Pedagogică.
- COPI, Irving M.; COHEN, Carl, 2003, *Introduction to Logic*, London: Pearson Education.
- CORTI, Maria, 2000, *Probleme ale comunicării literare. Pentru o enciclopedie a comunicării literare*, Constanța: Editura Pontica.
- COȘERIU, Eugeniu, 1995, *Introducere în lingvistică*, Cluj – Napoca: Editura Echinox.
- COȘERIU, Eugeniu, 2000, *Lecții de lingvistică generală*, Chișinău: Editura ARC.
- COTEANU, Ion; WALD, Lucia (coord.), 1981, *Semantică și semiotică*, București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- CRĂCIUN, Corneliu, 2004, *Metodica predării limbii și literaturii române în gimnaziu și în liceu*, Deva: Editura Emia.
- CRISTEA, Gabriela, 2007², *Managementul lecției*, București: Editura Didactică și Pedagogică.
- CRISTEA, Sorin, 2000, *Dicționar de pedagogie*, Chișinău – București: Grupul Editorial Litera Internațional.
- CUCOȘ, Constantin, 2002², *Pedagogie*, Iași: Editura Polirom.
- CUILENBURG, J. J.; SCHOLTEN, O., 1998, *Știința comunicării*, București: Editura Humanitas.
- DANBLON, Emmanuelle, 2002, *Rhétorique et rationalité*, Bruxelles: Éditions de l'ULB.
- DANBLON, Emmanuelle, 2004, „L'exemple rhétorique: l'usage de la fiction en argumentation”, in: Ruth Amosy & Dominique Maingueneau (éds.), 2004, *Actes du Colloque de Cerisy „Apport de l'analyse du discours: un tournant dans les études littéraires?”*, Toulouse: Presses Universitaires du Mirail.
- DAROT, Mireille, 1975, *Discours mathématique et discours didactique*, Paris: BELC.
- DASCĂLU – JINGA, Laurenția; POP, Liana (coord.), 2003, *Dialogul în româna vorbită. Omagiu profesorului Sorin Stati*, București: Oscar Print.
- DAVID, Jean-Michel, 1980, *Maiorum exempla sequi: l'exemplum historique dans les discours judiciaires de Cicéron*”, in: *Mélanges de l'Ecole française de Rome, Moyen Age, Temps Modernes*, pp. 67-86.
- DE PERETTI, Andre; LEGRAND, Jean Andre; BONIFACE, Jean, 2001, *Tehnici de comunicare*, Iași: Editura Polirom.
- DEVITT, Michael; STERELNY, Kim, 2000, *Limba și realitate. O introducere în filosofia limbajului*, Iași: Editura Polirom.
- DIDIER, Julia, 2009, *Dicționar de filosofie*² (DF), București: Editura Univers Enciclopedic.
- DIMA, Teodor, 1980, *Explicație și înțelegere*, București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- DINU, Mihai, 2004, *Fundamentele comunicării interpersonale*, București: Editura All.
- DINU, Mihai, 2007², *Comunicarea*, București: Editura Științifică S.A.
- DOMINICY, Marc, 2002, „Les topoï du genre épideictique: du modèle au critère, et vice-versa”, in: Ekkerhard Eggs (dir.), 2002, *Topoï, discours, arguments*, Stuttgart: Franz Steiner Verlag, pp. 43-65.
- DOSPINESCU, Vasile, 1998, *Semiotică și discurs didactic*, București: Editura Didactică și Pedagogică.
- DOSTIE, Gaétane, 2002, „L'exemplarité de par exemple. Un cas de pragmatization en français québécois”, in: *Journal of French Studies*, 12, 2, pp. 149-167.
- DRAGOMIRESCU, Gh. N., 1975, *Mică enciclopedie a figurilor de stil*, București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- DRISCOLL, W., 2002, *Manual de dezbateri academice*, Iași: Editura Polirom.
- DUCROT, Oswald et alii, 1980, *Les mots du discours*, Paris: Minuit.
- DUCROT, Oswald, 1980, *Les échelles argumentatives*, Paris: Minuit.

- DUCROT, Oswald; SCHAEFFER, Jean-Marie (coord.), 1996, *Noul dicționar enciclopedic al științelor limbajului* (NDȘL). Traducere de Anca MĂGUREANU, Viorel VIȘAN, Mariana PĂUNESCU, București: Editura Babel.
- DUDA, Gabriela, 2000, *Analiza textului literar*, București: Humanitas Educațional.
- DUMITRIU, Gheorghe, 1998, *Comunicare și învățare*, București: Editura Didactică și Pedagogică, R.A.
- ECO, Umberto, 1991, *Lector in fabula. Cooperarea interpretativă în textele narative*. În românește de Marina Spalas. Prefață de Cornel Mihai Ionescu, București: Editura Univers.
- ECO, Umberto, 1996, *Limitele interpretării*. Traducere de Ștefania Mincu și Daniela Bucșă, Constanța: Editura Pontica.
- EGGS, Ekkehard, 1994, *Grammaire du discours argumentatif. Le topique, le générique, le figuré*, Paris: Kimé.
- EMPSON, William, 1981, *Șapte tipuri de ambiguitate*. Traducere, prefață și note de Ileana Verzea, București: Editura Univers.
- ESCARPIT, Robert, 1976, *Théorie générale de l'information et de la communication*, Paris: Hachette.
- ESCARPIT, Robert, 1981, *De la sociologia literaturii la teoria comunicării*, București: Editura Didactică și Pedagogică.
- EZECHIL, Liliana, 2002, *Comunicarea educațională în context școlar*, București: Editura Didactică și Pedagogică.
- FABER, A.; MAZLISH, E.; NYBERG, L., 2002, *Comunicarea eficientă cu copiii: acasă și la școală*, București: Editura Curtea Veche.
- FELDMAN, R.S.; RIME, Bernard, 1991, *Fundamentales of nonverbal behavior*, Cambridge: Cambridge University Press.
- FERRÉOL, Guy; FLAGEUL, W., 1998, *Metode de comunicare scrisă și orală*, Iași: Editura Polirom.
- FERRY, Victor, 2011, „La pertinence de l'exemple historique pour délibération”, in: V. Ferry; B. Sans, A. Toma, *Études sur l'exemple*. DICE, 8/1, 2011, București: Editura MNLR, pp. 120-137.
- FISKE, J., 2003, *Introducere în științele comunicării*, Iași: Editura Polirom.
- FLORESCU, Vasile, 1973, *Retorica și neoretorica. Geneză, evoluție, perspective*, București: Editura Academiei.
- FONTANIER, Pierre, 1977, *Les Figures de discours*. Introducere de Gérard Genette, Paris: Flammarion.
- FOUCAULT, M., 1969, *Archéologie du savoir*, Paris: Gallimard.
- FOUCAULT, Michel, 1998, *Ordinea discursului. Un discurs despre discurs*. Traducere de Ciprian Tudor, Editura Eurosong & Book. (Ediția originală: *Ordre du discours*, Paris: Gallimard, 1971).
- FUCHS, Catherine, 1982, *La paraphrase*, Paris: PUF. Cf. Ediția nouă, revăzută și adăugită, sub titlul *Paraphrase et énonciation*, Paris: Ophrys, 1994.
- GARFINKEL, Harold, 1967, *Studies in Ethnomethodology*, Englewood Cliffs, NJ: UP.
- GAYET, D., 1995, *Modèles éducatifs et relations pédagogiques*, Paris: Armand Colin.
- GENETTE, Gérard, 1991, „Style et signification”, în: *Fiction et diction*, Paris: PUF.
- GINZBURG, Yves, 1992, „Le chic des mots: pensée métaphorique et vulgarisation scientifique”, in: *Communication et langages*, 93, pp. 99-113.
- GOFFMAN, E., 1967, *Interaction Ritual. Essays on Face-to-Face Behavior*, Garden City, New York: Doubleday&Co, Inc.
- GOIA, Vistian, 1995, *Metodica predării limbii și literaturii române*, București: EDP.
- GOIA, Vistian, 2002, *Didactica limbii și literaturii române pentru gimnaziu și liceu*, Cluj- Napoca: Editura Dacia.
- GOODMAN, Nelson, 1976, *Languages of Arts*, Indianapolis: Hackett.
- GREIMAS, A. J., FONTANILLE, J., 1991, *Sémiotique des passions*, Paris: Seuil.
- GREIMAS, Algirdas-Julien, 1970; 1983, *Du Sens*, I - II, Paris: Seuil.
- GREIMAS, Algirdas-Julien, 1979, *Introduction à l'analyse du discours en sciences sociales*, Paris: Hachette.
- GREIMAS, Algirdas-Julien; Courtès, J., 1979, *Sémiotique. Dictionnaire raisonné de la théorie du langage*, Paris: Hachette.

- GRICE, H. P., 1991, „Logic and Conversation”, în: S. Davies (ed.).
- GRIZE, Jean-Blaise, 1978, „Schématisations, représentations et images”, în: *Stratégies discursives*, Lyon: Presses Universitaires, pp. 45-52.
- GRIZE, Jean-Blaise, 1990, *Logique et langage*, Paris: Ophrys.
- GRIZE, Jean-Blaise, 1996, *Logique naturelle et communication*, Paris: P.U.F.
- GROUPE μ, 1970, *Rhétorique générale*, Paris: Le Seuil.
- GUELFUCCI, M.-R., 1994, „Rhétorique et mise en valeur de l'exemple historique chez Polybe; emplois de la maxime”, in: *La Rhétorique grecque. Actes du Colloque „Octave Navarre”...*, 1992, Nice-Paris, pp. 205-218.
- GUESPIN, Louis, 1976, „Types de discours et fonctionnements discursifs”, în: *Langages*, nr. 41, pp. 3-12.
- GUȚU-ROMALO, Valeria, 2002², *Corectitudine și greșeală*, București: Editura Humanitas Educațional.
- HABERMAS, J., 2000, *Conștiința morală și acțiune comunicativă*, București: Editura All.
- HABERMAS, Jürgen, 1983, *Cunoaștere și comunicare*. Prefață și îngrijirea versiunii în limba română de Andrei Marga, București: Editura Politică.
- HAMBLIN, C.L., 1970, *Fallacies*, London: Methuen.
- HARTLEY, Mary, 2005, *Limbajul trupului (la serviciu)*. Traducere de Daniela Maria Marțole, Iași/București: Editura Polirom.
- HENRY, Paul, 1977, *Le mauvais outil. Langue, sujet, discours*, Paris: Klincksieck.
- HERMAN, Thierry, 2011, „De l'exemple à l'exemplum: réflexions sur leur efficacité rhétorique”, in: V. Ferry; B. Sans, A. Toma, *Études sur l'exemple*. DICE, 8/1, 2011, București: Editura MNLR, pp. 96-119.
- HILTROP, J. M.; UDALL, S., 1998, *Arta negocierii*, București: Editura Teora.
- HYBELS, S.; WEAVER, R., 1986, *Communicating Effectively*, New York, Random House.
- IANCU, Victor, 1977, *Limba cotidian și rostire literară*, București: Editura Facla.
- ILIE, Emanuela, 2008, *Didactica literaturii române. Fundamente teoretico-aplicative*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Iași: Editura Polirom.
- INKOVA, Olga; BEAULIEU-MASSON, A, 2002, „Plutôt que: de la comparaison à la substitution”, in: *L'Analyse linguistique e letteraria*, XI, pp. 563-594.
- IOAN, Petru, 1987, *Adevăr și performanță*, București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- IONESCU – RUXĂNDIOIU, Liliana, 1995, *Conversația. Structuri și strategii*, București: Editura All.
- IONESCU – RUXĂNDIOIU, Liliana, 2003, *Limba și comunicare. Elemente de pragmatică lingvistică*, București: Editura All.
- IONESCU, Emil, 2004, *Limba și comunicare*, București: Editura All.
- IONESCU, Emil, 2006, *Manual de lingvistică generală*, București: Editura All.
- IONESCU, Miron; RADU, Ioan, 2004², *Didactica modernă*, Cluj – Napoca: Editura Dacia.
- IUCU, B. Romiță, 2000, *Managementul clasei de elevi – fundamente teoretico – metodologice*, Iași: Editura Polirom.
- IUCU, B., Romiță, 2008, *Instruirea școlară. Perspective teoretice și aplicative*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Iași: Editura Polirom.
- JACQUES, Francis, 1982, „L'interrogation – face illocutoire et interaction verbale”, în: *Langages*, nr. 52, pp. 70-80.
- JAKOBSON, R., 1973, *Essai de linguistique générale*, Paris: Édition de Minuit.
- JEANNERET, Yves, 1994, *Écrire la science. Formes et enjeux de la vulgarisation*, Paris: PUF.
- JOIȚA, Elena, 2000, *Management educațional. Profesorul – manager: roluri și metodologie*, Iași: Editura Polirom.
- KAFFERER, Jean Noël, 1993, *Zvonurile – cel mai vechi mijloc de informare din lume*, București: Editura Humanitas.
- KERBRAT-ORECCHIONI, Catherine, 1980, *L'Énonciation. De la subjectivité dans le langage*, Paris: A. Colin.
- KERBRAT-ORECCHIONI, Catherine, 1986, *L'Implicite*, Paris: A. Colin.
- KERBRAT-ORECCHIONI, Catherine, 1990, *Les interactions verbales*, I; II; III, Paris, A. Colin.

- KHOMSI, 2003, *Lecture de mots et comprehension*, (L.M.C.), Paris: Les Editions du Centre de Psychologie Appliquee.
- KING, Larry, 1999, *Secretele comunicării*, București: Editura Amaltea.
- KNELLER, George F., 1973, *Logica și limbajul educației*, București: Editura Didactică și Pedagogică.
- LARSON, Charles U., 2003, *Persuasiunea. Receptare și responsabilitate*. Traducere de Odette Arhip, Iași: Editura Polirom.
- LAUSBERG, Heinrich, 1967, *Elemente der literarischen Rhetorik*, München: Max Hueber Verlag.
- LE GUERN, 1994, „La question des styles dans les traités de rhétorique”, în: G. Molinié et P. Cahné (ed.), *Qu'est-ce que le style?*, Paris: PUF.
- LEECH, G. N., 1983, *Principles of Pragmatics*, Londra, New York: Longman.
- LEECH, G.N. and SHORT, M.H., 1981, *Style in Fiction*, London: Longman.
- LEROI – GOURHAN, André, 1983, *Gestul și cuvântul*, vol. I – II, București: Editura Meridiane.
- LEROY, Gilbert, 1974, *Dialogul în educație*, București: Editura Didactică și Pedagogică.
- LEVINSON, S. C., 1983, *Pragmatics*, Cambridge: Cambridge University Press.
- LIBAERT, Th., 2000, *Le plan de communication*, Bruxelles: Dunod.
- LOCHARD, Guy, BOYER, Henri, 1998, *Comunicarea mediatică*, Iași: Editura Institutul European.
- LOHISSE, J., 2002, *Comunicarea. De la transmiterea mecanică la interacțiune*, Iași: Editura Polirom.
- LORIES, Danielle, 1998, *Le sens commun et le jugement du phronimos Aristote et les stoïciens*, Louvain-la-Neuve: Peeters.
- LUPASCO, Stéphane, 1982, *Logica dinamică a contradictoriului*, București: Editura Politică.
- LYONS, John, 1977, *Semantics*, Cambridge: University Press.
- MAINGUENEAU, D., 1984, *Génèse du discours*, Liège: Édition Mardage.
- MAINGUENEAU, D., 2007, *Discursul literar*. Iași: Editura Institutul European.
- MAINGUENEAU, Dominique, 1976, *Initiation aux méthodes de l'analyse du discours*, Paris: Hachette.
- MAINGUENEAU, Dominique, 1984, *Genèses du discours*, Liège: Mardaga.
- MAINGUENEAU, Dominique, 1991, *L'Analyse du discours*, Paris: Hachette.
- MAINGUENEAU, Dominique, 1996, *Les termes clés de l'analyse du discours*, Paris: Seuil.
- MANZOTTI, Emilio, 1993, „L'eseemplificazione. Natura e funzioni di un procedimento di composizione testuale”, in: V. Bonini e M. Mazoleni (a.c. di), *L'italiano (e altre lingue). Strumenti e modelli di analisi*, Pavia: Inculano, pp. 47-98.
- MANZOTTI, Emilio, 1995, „Aspetti linguistici dell'eseemplificazione”, in: *Versus*, 70-71, pp. 49-114.
- MARCUS, Solomon, 1979, *Semne despre semne*, București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- MARCUS, Stroe, 1999, *Competența didactică*, București: Editura All Educațional.
- MARCUS, Stroe; DAVID, Teodora; PREDESCU, Adriana, 1987, *Empatia și relația profesor – elev*, București: Editura Academiei.
- MARGA, Andrei, 1992, *Introducere în metodologia și argumentarea filosofică*, Cluj – Napoca: Editura Dacia.
- MAXWELL, John C.; DORNAN, Jim, 1998, *Cum să devii o persoană cu influență*, București: Editura Amaltea.
- McQUAIL, D., [1999], *Comunicarea*, Iași: Editura Institutul European.
- MEYER, Michel, 1982, *Logique, language et argumentation*, Paris: Hachette.
- MEYER, Michel, 2004, *La Rhétorique*, Paris: Presses Universitaires de France.
- MICLĂU, Paul, 1977, *Semiotica lingvistică*, Timișoara: Facla.
- MIEGE, B., 1998, *Gândirea comunicățională*, București: Editura Cartea Românească.
- MIEGE, B., 2000, *Societatea cucerită de comunicare*, Iași: Editura Polirom.
- MIHAI, Gheorghe, 1998, *Retorica tradițională și retorici moderne*, București: Editura Bic All.
- MILCU, Marius, 2008, *Psihologia relațiilor interpersonale. Competiție și conflict, Abordare dinamică. Un model experimental*. Prefață de prof. univ. Dr. Mielu Zlate, Iași: Editura Polirom.
- MIROIU, Adrian, 2001, *Argumentul ontologic. O cercetare logico – filosofică*, București: Editura All.
- MOESCHLER, Jacques, 1985, *Argumentation et conversation. Éléments pour une analyse pragmatique du discours*, Paris: Hatier/Didier.

- MOLINIÉ, Georges, 1992, *Dictionnaire de rhétorique*, Paris: Librairie Générale Française.
- MORRIS, Ch. W., 1938, *Foundations of the Theory of Signs*, Chicago: University of Chicago Press.
- MUCCHIELLI, Alex, 2000, *La nouvelle communication*, Paris: Armand Colin.
- MUCCHIELLI, Alex, 2002, *Arta de a influența. Analiza tehnicilor de manipulare*, Iași: Editura Polirom.
- MUCCHIELLI, Alex, 2005, *Arta de a comunica. Metode, forme și psihologia situațiilor de comunicare*. Traducere de Giuliano Sfichi, Gina Puică și Marius Roman, Iași: Editura Polirom.
- MUCCHIELLI, Alex, 2006, *Teoria proceselor de comunicare*, Iași: Editura Institutul European.
- MUCCHIELLI, Alex, 2008, *Comunicarea în instituții și organizații*. Traducere de Viorica Aura Păuș, Iași: Editura Polirom.
- MYERS, D. G., 1990, *Social Psychology*, New York: McGraw – Hill Publishing Company.
- NĂDRAG, Lavinia, 2009, “O abordare psiholingvistică a cercetărilor referitoare la comunicare”, în: Revista științifică *Intertext* a Institutului de Cercetări filologice și interculturale, Chișinău.
- NĂSTĂȘEL, Eugen; URSU, Ioana, 1980, *Argumentul sau cuvântul bine gândit*, București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- NEMȚEANU, Costin, 1996, *Comunicare sau înstrăinare*, București: Editura Gnosis.
- NICOLA, Ioan, 2003, *Tratat de pedagogie școlară*, București: Editura Aramis.
- NICOLAS, Loïc, 2011, „L'exemple ambigu ou la *phronesis* du *phronimes*”, in: V. Ferry; B. Sans, A. Toma, *Études sur l'exemple*. DICE, 8/1, 2011, București: Editura MNLR, pp. 14-26.
- NORMAND, Claudine, 2010, *Petite grammaire du quotidien. Paradoxes de la langue ordinaire*, Paris: Herman.
- PAMFIL, Alina, 2003, *Modelul comunicativ-funcțional și elemente de construcția comunicării*, în: *Perspective*, nr. 6, Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință.
- PARFENE, Constantin, 1999, *Metodica studierii limbii și literaturii române în școală. Ghid teoretico - aplicativ*, Iași: Editura Polirom.
- PASSERON, Jean-Claude & REVEL, Jacques, 2005, „Penser par le cas ou comment raisonner à partir de singularités”, in: Jean-Claude Passeron & Revel Jacques (dir.), 2005, *Penser par le cas*, Paris: ENES, pp. 9-44.
- PÂNIȘOARĂ, Ioan – Ovidiu, 2004², *Comunicarea eficientă*, Iași: Editura Polirom.
- PEIRCE, Ch. S., 1990, *Semnificație și acțiune*, București: Editura Humanitas.
- PERELMAN, Chaïm, 2002, *L'Empire rhétorique. Rhétorique et argumentation*, Paris: Vrin.
- PERELMAN, Chaïm; OLBRECHTS-TYTECA, Lucie, 1958/2008, *Traité de l'argumentation*, Bruxelles: Éditions de 'ULB.
- PERELMAN, Chaïm; OLBRECHT-TYTECA, Lucie, 1988, *Traité de l'argumentation. La nouvelle rhétorique*, Paris: PUF (Ed. I: Bruxelles, 1958).
- PERETTI, André; LEGRAND, Jean-André; BONIFACE, Jean, 2001, *Tehnici de comunicare*. Traducere de Gabriela Sandu, Iași: Editura Polirom.
- PERNOT, Laurent, 1993, *La rhétorique de l'éloge dans le monde gréco-romain*, Paris: Études Augustiniennes.
- PETCU, M., 2000, *Sociologia comunicării*, București: A.N.I.
- PIAGET, J.; CHOMSKY, N., 1988, *Teorii ale limbajului. Teorii ale învățării*, București: Editura Politică.
- PLANTIN, Christian, 2005, *L'Argumentation. Histoire, théorie et perspectives*, Paris: PUF.
- PLATON, 2003, *Gorgias*, București: Editura Paideia.
- PLETT, H. F., 1983, *Știința textului și analiza de text*, București: Editura Univers.
- POPA, Mariana, 2006, *Comunicarea. Aspecte generale și particulare*, București: Editura Paidela.
- POPELARD, Marie Dominique; VERNANT, Denis, 2003, *Elemente de logică*. Traducere de Ion Vezeanu, Iași: Institutul European.
- POPESCU, D., 1998, *Arta de a comunica*, București: Editura Economică.
- POPPER, Karl, 1981, *Logica cercetării*. Traducere de Mircea Flonta, București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- POTOLEA, D., 1989, *Profesorul și strategiile conducerii învățării. Structuri, strategii și performanțe în învățământ*, București: Editura Academiei Române.

- POUGEOISE, Michel, 2001, *Dictionnaire de rhétorique*, Paris: Armand Colin.
- PROVENZANO, François, 2011, „L'exemple dans le discours du savoir: trois lectures et une «tentative de synthèse»”, in: V. Ferry; B. Sans, A. Toma, *Études sur l'exemple*. DICE, 8/1, 2011, București: Editura MNLR, pp. 83-95.
- PRUTIANU, Ștefan, 2000, *Manual de comunicare și negociere în afaceri*, Iași: Editura Polirom.
- PRUTIANU, Ștefan, 2004, *Antrenamentul abilităților de comunicare*, Iași: Editura Polirom.
- PUȘCARIU, Sextil, 1976, *Limba română, I. Privire generală*. Prefață de G. Istrate. Note, bibliografie de Ilie Dan, București: Editura Minerva.
- QUINTILIANUS, M. Fabius, *Institutio oratoriae*. Cf. M. F. Quintilian, *Arta oratoriei*. Traducere, studiu introductiv, tabel cronologic, note, indici de Maria Hetco, București: Minerva, 1974.
- REBOUL, Olivier, 1984, *Language de l'éducation*, Paris: PUF.
- RICOEUR, Paul, 1969, *Le Conflit des interpretations*, Paris: Seuil.
- RICOEUR, Paul, 1974, *Metafora vie*, București: Editura Univers.
- RIME, Bernard, 2008, *Comunicarea socială a emoțiilor*. Prefață de Serge Moscovici. Traducere din limba franceză de Mircea Marin, București: Editura Trei.
- ROSSARI, Corinne, 2003, „Par exemple: une procédure d'exemplification par la preuve”, in: Bernard Combettes; Catherine Schnedecker, Anne Theissen (éds), „Ordre et distinction dans la langue et le discours”, in: *Actes du Colloque International de Metz* (18-20 mars 1999), Paris: Champion, pp. 461-478.
- ROVENȚA – FRUMUȘANI, Daniela, 1991, *Introducere în semiotică*, București: Editura Universității.
- ROVENȚA – FRUMUȘANI, Daniela, 1994, *Introducere în teoria argumentării*, București: Editura Universității.
- ROVENȚA – FRUMUȘANI, Daniela, 1995, *Semiotica discursului științific*, București: Editura Științifică.
- ROVENȚA – FRUMUȘANI, Daniela, 2000, *Argumentarea. Modele și strategii*, București: Editura All.
- ROVENȚA – FRUMUȘANI, Daniela, 2005, *Analiza discursului. Ipoteze și ipostaze*, București: Editura Institutul European.
- RUS, Flaviu Cătălin, 2002, *Introducere în știința comunicării și a relațiilor publice*, Iași: Editura Institutul European.
- RYBACKI, C. Karyn, RYBACKI, J. Donald, 2004, *O introducere în arta argumentării. Pledarea și respingerea argumentelor*. Traducere de Viorel Murariu, Iași: Editura Polirom.
- SANLAYROLLES, Jean-François & BECIRI, Hélène, 2005, „Les marqueurs de gloses d'exemplification comme, tel, par exemple dans un corpus de spécialité et dans les exemples du TLFi”, in: Agnes Stenckardt & Aino Niklas-Salminen (éds), *Les marqueurs de la glose*, Aix-en-Provence: P.U.P., pp. 203-216.
- SANS, Bénédict, 2011, „L'histoire par l'exemple et l'exemple de l'histoire: les exemples historiques chez Polybe” in: V. Ferry; B. Sans, A. Toma, *Études sur l'exemple*. DICE, 8/1, 2011, București: Editura MNLR, pp. 138-159.
- SAUSSURE, Ferdinand de, *Curs de lingvistică generală*. Publicat de Charles Bally și Albert Sechehay, în colaborare cu Albert Riedlinger. Ediție critică de Tullio De Mauro. Traducere și cuvânt înainte de Irina Izverna Tarabac, Iași: 1998.
- SĂLĂVĂSTRU, Constantin, 1995, *Logica și limbajul educațional*, București: Editura Didactică și Pedagogică.
- SĂLĂVĂSTRU, Constantin, 1996, *Modele argumentative în discursul educațional*, București: Editura Academiei.
- SĂLĂVĂSTRU, Constantin, 1996, *Raționalitate și discurs*, București: E.D.P.
- SĂLĂVĂSTRU, Constantin, 2003, *Teoria și practica argumentării*, Iași: Editura Polirom.
- SĂUCAN, Doina – Ștefana, s. a., *Comunicarea didactică. Expresivitate și stil*, București: Editura Athos.
- SĂUCAN, Doina-Ștefana, 2003, *Comunicarea didactică. Expresivitate și stil*, București: Editura Atos.
- SCHAUB, Horst, 2001, *Dicționar de pedagogie*, Iași: Editura Polirom.
- SCHEFFER, Israel, 1960, *The language of education*, Charles C. Thomas Publisher, Springfield, Illinois.
- SCHOPENNAUER, Arthur, 2010, *Dialectica artistică sau Arta de a avea întotdeauna dreptate*. Traducere, note și postfață de Petre Gheorghe Bârlea, București: Editura Muzeul Literaturii Române.

- SEARLE, J.R., 1972, *Speech Acts*, Cambridge: University Press.
- SEARLE, John, 1972, *Les actes de langage*, Paris: Hermann (Cf. *Speech Acts*, 1969).
- SEARLE, John, 1979, *Expression and Meaning*, Cambridge: University Press.
- SEARLE, John, 1983, *Intentionality*, Cambridge: University Press.
- SFEZ, L. (coord.), 1993, *Dictionnaire critique de la communication*, Paris: PUF.
- SFEZ, L., 2002, *O critică a comunicării*, București: Editura Comunicare.ro
- SIMONET, R., 2000, *Comment réussir un exposé oral*, București: Editura ARC.
- SINGLY, François de, 2006 (3), *L'enquête et ses méthodes. Le questionnaire*, Paris: Armand Colin.
- SLAMA-CAZACU, Tatiana, 1959, *Limba și context*, București: Editura Științifică.
- SLAMA-CAZACU, Tatiana, 1968, *Introducere în Psiholingvistică*, București: Editura Științifică.
- SLAMA-CAZACU, Tatiana, 1980, *Lecturi de psiholingvistică*, București: Editura Didactică și Pedagogică.
- SLAMA-CAZACU, Tatiana, 1999, *Psiholingvistica – O știință a comunicării*, București: Editura ALL.
- STAN, Emil et alii, *Profesorul între autoritate și putere*, București: Editura Teora.
- STANCIU, Aurelia, 2014, „Structura compozițională a conversației didactice, sursă a barierelor lingvistice”, în P. Gh. Bârlea; F.-R. Toma, *Cultură și comunicare*, București: Editura MNLR, 2014, pp.55-62.
- STANCIU, Aurelia, 2015, *Bariere lingvistice în comunicarea didactică*, București: Editura Universitară.
- STANTON, Nicki, 1995, *Comunicarea*, București: Editura Societatea Știință și Tehnică S.A.
- STATI, Sorin (coord.), 1972, *Educație și limbaj*, București: Editura Didactică și Pedagogică.
- STATI, Sorin, 1990, *La Transphrastique*, Paris: PUF.
- STEERS, R., 1988, *Introduction to Organizational Behavior*, Scott, Glenview, Foresman Publishing House.
- STEINER, George, 1983, *Aspecte ale limbii și traducerii*, București: Editura Univers.
- STOICA, Marin, 2011, *Pedagogie și psihologie*, București: EDP.
- ȘERBĂNESCU, Andra, 2004, *Întrebarea – teorie și practică*, Iași: Editura Polirom.
- ȘOITU, Laurențiu, 1997, *Comunicare și acțiune*, Iași: Editura Institutul European.
- ȘOITU, Laurențiu, 2001, *Pedagogia comunicării*, Iași: Editura Institutul European.
- THIBAUT-LAULAN, Anne-Marie, 1972, *Image et communication*, Paris: Editure Universitaire.
- TOMA, Alice, 2011, „La relation textuelle d'exemplification et l'exemple mathématique”, în: V. Ferry; B. Sans, A. Toma, *Études sur l'exemple*. DICE, 8/1, 2011, București: Editura MNLR, pp. 49-82.
- TOMA, Steliana, 1994, *Profesorul – factorul de decizie*, București: Editura Tehnică.
- TOMESCU, Domnița, 2001, *Limba română. Gramatică*, București: Editura All Educational.
- TOMESCU, Domnița, 2003, *Analiza gramaticală. Metodă și dificultăți*, București: All Educational.
- TOULMIN, S.A., 1993, *Les usages de l'argumentation*, Paris: P.U.F.
- TUȚESCU, Mariana, 1980, *L'Argumentation*, Editura Universității din București.
- TUȚESCU, Mariana, 1980, *L'Argumentation. Introduction à l'étude du discours*, Editura Universității din București.
- VAN DIJK, Teun & KINTSCH, Walter, 1983, *Strategies of Discours Comprehension*, New York: Academic Press.
- VAN PELT, Nancy L., 1999, *Secretele comunicării*, Târgu – Mureș: Editura Pioneer.
- VASILIU, Emanuel, 1984, *Sens, adevăr analitic, cunoaștere*, București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- VASILIU, Emanuel, 1990, *Introducere în teoria textului*, București: Editura Științifică.
- VERZA, Emil; VERZA, Florin, 2000, *Psihologia vârstelor*, București: Editura Pro Humanitate.
- VIGNAUX, Georges, 1976, *L'argumentation. Essai d'une logique discursive*, Genève: Droz.
- VINCENT, Diana, 1995, „Remarques sur par exemple en français québécois”, în: *Le Français moderne*, 62, 1, pp. 152-147.
- WALD, Henri, 1981, *Puterea vorbirii*, București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- WILCOX, D.; AULT, P.; AGEE, W., 1989, *Public Relations. Strategies and Tactics*, New York: Harper & Row Publishers.

WITTGENSTEIN, Ludwig, 2001, *Tractatus logico-philosophicus*. Traducere de Mircea Dumitru și Mircea Flonta, București: Humanitas.

ZAFIU, Rodica, 2001, *Diversitate stilistică în româna actuală*, București: Editura Universității din București.

ZILBERBERG, Claude, 1981, *Essais sur les modalités tensives*, Amsterdam: John Benjamin;

ZILBERBERG, Claude, 2006, *Éléments de grammaire tensive*, Limoges: Pulim.